

ima itekako što-šta relevantno da kaže o operi kao svom etnografskom terenu i predmetu minucioznog i posvećenog istraživanja.

Prof. dr Dragana Antonijević

"Tumačenje Gerca": intratekstualna perspektiva

Gordana Gorunović. *Antropologija Kliforda Gerca. Kulturna teorija i interpretativna analiza kultura*. 2010. Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, str. 286.

U okviru prve svoje studije posvećene američkom antropologu Klifordu Gercu, docent na Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, dr Gordana Gorunović, služeći se biografsko-istorijskim i teorijskim pristupom, daje važan doprinos razumevanju "dela i života" jednog od najplodnijih, najcitiranijih i najuticajnijih antropologa u 20. veku.

Klifor Gerc je prvo radio u Centru za novoosnovane studije u biheviornalnim navikama na Stenfordu, zatim prelazi na Berkli, kao istraživač 1960. počinje da radi na Univerzitetu u Čikagu, i na kraju osniva Školu društvenih nauka na Institutu za napredne studije na Prinstonu. Istraživao je u Indoneziji (Java, Bali, Sumatra, Celebes) i u Maroku sa ciljem ispitivanja kulture kompleksnih društava na "nestandardni način", odnosno naglašavajući hermeneutičku perspektivu i emsko razumevanje i tumačenje istraživačkih tema.

Pored *Uvoda*, u kome nas autorka uvodi u svet Kliforda Gerca i objašnjava razloge svog interesovanja za njegov pristup antropološkim istraživanjima, knjiga

se sastoji još od osam poglavlja u kojima autorka razmatra, komentariše i kritikuje Gercov terenski rad, i njegove teorijsko-metodološke doprinose antropologiji. U poglavlju *Intelektualna biografija. Kada se snovi ostvare*, Gordana Gorunović nam približava Gercov život u kontekstu posleratne američke antropologije. Gerc je inicijalno studirao filozofiju na Koleđžu Antioh u Jelou Springsu, Ohajo, da bi sa suprugom Hildred doktorirao antropologiju na Harvardu 1956. godine. Zajedno sa suprugom u okviru interdisciplinarnog projekta "Modžokuto", Gerc je vršio terenska istraživanja na Javi od 1952. do 1954, na Baliu 1957-1958. i na Sumatri 1958. godine, o čemu govori naredno poglavlje *Boravak tamo: Etnografski rad u Indoneziji*.

U poglavlju *Pisanje ovde*, opisan je Gercov istraživački rad nakon povratka iz Indonezije, kao i prve četiri knjige koje su nastale kao proizvod istraživanja u Indoneziji: "Religija Jave" (1960), "Nazadovanje zemljoradnje" (1963), "Torbari i prinčevi" (1963) i "Društvena istorija indonežanskog grada" (1965). Kao razloge za istraživanje Indonezije, autorka navodi "potrebu da antropologija pomeri svoje tradicionalno težište s proučavanja primitivnih naroda i počne da proučava složena društva uključena u tokove savremene istorije; [i] da izađe iz kulturne izolacije, kulturnog partikularizma i sterilnog empirizma" (77). Kako ističe Gordana Gorunović, "Religija Jave" smatra se osnovom simboličke antropologije, odnosno interpretativnog pristupa razumevanju etosa javanske kulture u indonežanskom kontekstu. Poglavlje *Etnografski rad u Maroku* govori o Gercovom terenskom radu u gradovima Sefru i Rabat u Maroku, u okviru šireg timskog projekta, u periodu nakon sticanja nezavisnosti Maroka. Gerc je radio u ovoj zemlji u od sredine šezdesetih do sredine

osamdesetih godina istražujući islamsku religiju, kulturu, urbanizaciju, ekonomiju bazara, ekologiju i problem nazadovanja zemljoradnje. Najvažnija dela iz ovog perioda su "Posmatrani islam: religijski razvoj u Maroku i Indoneziji" (1968), "Suk: ekonomija bazara u Sefruu" (1979) i esej "Centri, kraljevi i harizma: refleksije o simboličkoj moći" (1983). Zajedno sa Hildred Gerc i Lorensom Rouzenom 1979. objavio je studiju "Značenje i poredak u marokanskom društvu: Tri eseja iz kulturne analize". Kako napominje autorka, u svojim radovima o Maroku, Gerc komparira sedentarni i nomadski tip društva ispitujući i tumačeći društveno-kulturnu i političku istoriju Maroka.

Jedno od najvažnijih poglavlja u knjizi Gordane Gorunović zasigurno predstavlja *Teorijsko-metodološki okvir i doprinos*, u kojem autorka razmatra Gercove teorijsko-metodološke postavke, pre svega njegov interpretativni pristup i diskutuje objavljene knjige nastale u periodu posle 1970-ih. Zajedno sa svojim kolegama sa Univerziteta u Čikagu 1960-ih godina 20. veka Gerc započinje teorijsko-metodološki pokret nazvan (od strane drugih) "simbolička antropologija", sa ciljem kritike antropologije i njenog redefinisanja u hermeneutičku disciplinu, gde se akcenat pomera na istraživanje i tumačenje značenja. Sam Gerc je koristio naziv "interpretativna antropologija". Zajedno sa Šnajderom "proširio je ideju kulture kao simboličkog sistema i promovisao ideju o kulturi kao nezavisnom, samodovoljnom ili samoodrživom sistemu koji se može proučavati a da se ne uzimaju u obzir društveni uslovi" (165). Na poziv direktora Instituta za napredne studije u Princetonu, Karla Kejzena, 1970. godine Gerc osniva Školu društvenih nauka posvećenu interpretativnom pristupu. Njegove najvažnije studije iz tog perioda su: "Tumačenje kultura" (1973), zbirka članaka o teoriji kulture;

"Negara, država-pozorište na Baliu u 19. veku" (1980) o društvenom uređenju i balinežanskoj kulturi; "Lokalno znanje" (1983), zbirka eseja, u kojoj Gerc povezuje interpretativnu i simboličku antropologiju sa filozofijom i književnom teorijom; "Dela i životi" (1988) o pisanju drugih antropologa; "Posle činjenice: dve zemlje, četiri decenije, jedan antropolog" (1995), refleksivna studija o njegovom antropološkom radu u Indoneziji (Pare) i Maroku (Sefru) i pisanju. 2000. godine izlazi zbirka prethodno objavljenih eseja i predavanja "Dostupno svetlo: antropološke refleksije o filozofskim temama", u kojoj Gerc "filozofska pitanja razvija emprijski".

Gercovo redefinisanje i tumačenje kulture, kao i kritike upućene Gercu, Gordana Gorunović objašnjava u poglavlju *Teorija kulture i interpretativna analiza kultura*. Za Gerca, kultura je "semiotički" pojam i analizu kulture shvata kao "interpretativnu nauku u potrazi za značenjem". Prema njegovoj simboličko-interpretativnoj teoriji, kultura je javna, simbolička, idejna i nefizička stvarnost. Antropologiju shvata kao komparativnu nauku o drugima sa naglaskom na emskom pristupu. U skladu sa tim, "interpretativna kulturna analiza dovela je u pitanje shvatanje društva kao mašine ili organizma, po kojem se složene intencije ljudskih bića i kulturne formacije svode na doprinos funkcionisanja društvenog stroja-organizma" (227). Gercov metod je kritikovan zbog ograničene aplikativnosti u sinhronijskoj perspektivi (aistoričnost) i nedovoljno definisanog pojma "simbol", dok Kuper kritikuje interpretativni metod kao nedovoljno "podroban".

U narednom poglavlju, *Kritike Gercovog pristupa*, autorka nastavlja sa diskutovanjem vrednosti Gercovog rada. Mada se Gercov pristup kritikuje zbog deskriptivnosti, anaučnosti, subjektivizma, idealizma i aistorizima, autorka upozorava da

kritičari zanemaruju kontekst i intelektualnu klimu (funkcionalni racionalizam i utilitarizam) u kojoj je Gerc radio. U *Završnim razmatranjima*, Gordana Gorunović rekapitulira najvažnije faze iz Gercove intelektualne biografije i podvlači doprinose njegovih terenskih radova u Indoneziji i Maroku za razumevanje modernizacije seljačkih društava u postkolonijalno doba, kao i važnost simboličko-interpretativnog pristupa.

U svojoj knjizi posvećenoj jednom od najznačajnijih antropologa današnjice, Gordana Gorunović se osvrće i na širi socio-kulturni kontekst druge polovine 20. veka u kome je Gerc većim delom živio i radio, ali i na Gercove intelektualne i istorijske i interdisciplinarnе preteče. S tim u vezi, u knjizi "Antropologija Kliforda Gerca" moguće je naći objašnjenja o Boasovom i Kreberovom tumačenju nauke i istorije, kao i iscrpne preglede o stanju u antropologiji u 1960-im i 1970-im, o Parsonsovom projektu velike društvene teorije, strukturalizmu i Levi-Strosovom tumačenju kulture i ljudske prirode, simboličkoj antropologiji Viktora Tarnera, fenomenologiji, Rikerovoj teoriji tumačenja teksta, hermeneutici itd. S obzirom na uticaj Gercovih dela, odnosno njegovih metoda i teorija na antropologiju, sociologiju, istoriju, književnost, filozofiju, studije religije i kulture, monografija dr Gordane Gorunović predstavlja ne samo vredan doprinos razumevanju i tumačenju antropoloških teorija već i nezaobilazno štivo za studente pomenutih disciplina, ali i za laike koji se interesuju za razumevanje i "tumačenje" sveta oko sebe. Autorka je strpljivo pristupila jednom kompleksnom zadatku — u kome na jednostavan i jasan način, pristupačnim jezikom i lakim stilom, pokazuje ne samo da vlada materijom, već i da zahvaljujući svojoj erudiciji i promišljenim komentarima predstavlja dostojnog Ger-

covog "tumača". S tim u vezi, preporučujem knjigu Gordane Gorunović, zato što nudi jasan, pregledan i kritički osmišljen pogled na antropologiju Kliforda Gerca dok istovremeno predočava i glavne (nezaobilazne) metodološke postavke i probleme koji su se pojavljivali u istoriji antropologije.

Marija Krstić

Manifestacije moći kroz prizmu muzeja.

Ljiljana Gavrilović. *Muzeji i granice moći*. 2011. Beograd: XX vek, str. 192.

Dragoceno, višegodišnje iskustvo muzeološkog rada dr Ljiljane Gavrilović našlo je svoj izraz u još jednoj u nizu studija posvećenih problematici muzeja, koje je ova autorka potpisala. Njome je obogaćena lična i već pozamašna bibliografija Ljiljane Gavrilović, ali je i biblioteka XX vek, u čijem izdanju ova knjiga stiže u ruke čitalaca, na svoj spisak dodala temu koja nije bila toliko zastupljena među njenim dosadašnjim naslovima. Danas uveliko prihvaćenu konstataciju da muzeji predstavljaju nosioce, ali i kreatore ideologija i različitih značenja, autorka je prihvatila kao poziv na razmatranje i dekonstrukciju odnosa između muzeja, društva i politika identiteta. Tom prilikom je pažnju usmerila na moć koja se manifestuje kroz muzeološku praksu, a prevashodno se tiče definisanja, uređivanja i predstavljanja univerzuma kroz, antropolozima dobro poznato, povlačenje odgovarajućih granica. Osnovnu vodilju ove studije čini misao da klasifikacije i taksonomije, koje se uspostavljaju kroz muzeološku praksu, odražavaju primenu dominantnih društvenih stavova na neposredno razumevanje kategorisanog artefakta, a posredno i čitavog sveta.